

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998945668868

ILMIY JURNAL

 I JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBERING
SYSTEM

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBID

 Google Scholar

 open access.nl

INNOVATIVE WORLD

INNOVATSION TALABALAR
AXBOROTNOMASI

Volume 2, Issue 1
2025

Journal has been listed in different indexings

The official website of the journal:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Alisher Navoiy asarlarida an'anaviy obrazlar

Luptillayeva Mushtariy

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Alisher Navoiy asarlarida an'anaviy obrazlarning o'rni va ahamiyati haqida to'xtalindi. Sharq mumtoz adabiyotida insonlarni tarbiyaga, odob-axloqqa chorlash asosida asarlar yaratilgan. Bu asarlar xalq og'zaki ijodi namunalarini o'zida mujassam etgan. Davrning mashhur ijodkorlaridan Alisher Navoiy adabiy merosi hozirgi kunga qadar turli darajalarda talqin qilib kelinmoqda. Navoiy asarlarida hamma uchun ma'lum bo'lgan xalqona ohanglardan foydalanilgan. Asarlarining asosiy mazmun-mohiyati insonni komillikka chorlaydi.

Kalit so'zlar: obrazlar, an'ana, sevgi -muhabbat, "Xamsa" dostoni, Farhod obrazi, saxovat, komillik, mifologiya, komillik, payg'ambarlar obrazi.

Obraz va obrazlilik badiiy adabiyot mavjudligining eng asosiy shartlaridan biri. Obraz "inson ongida in'ikos etilgan voqea-hodisalargina emas, balki shu bilan birga so'z vositasida san'atkor tomonidan anglangan va qayta ishlangan, tasvirlangan hayot tushuniladi. Buyuk mutafakkir, she'riyat mulkining sultoni mir Alisher Navoiy ijodi bamisoli ummondir. Bu ummonga qancha sho'ng'isangiz shuncha inju terasiz. Shoir ijodi bir kema. Bu kemaning cho'qqisi "Xamsa" asari deyish mumkin. Ushbu asar turkiy tildagi ko'lamdor asarlardan biri hisoblanadi. Shoir Alisher Navoiyning nazmiy asarlarida obraz qanchalik yuksak tasvirlangan bo'lsa, nasriy asarlarida ham shunchalik yuksak tasvir etilgan. Alisher Navoiy ijodida turli xil obrazlarni ko'rish mumkin. Bulardan mifologik, tarixiy shaxslar, payg'ambarlar obrazi. Alisher Navoiy asarlarida an'anaviy obrazlar yetakchilik qiladi. Bu obrazlarga sevgi - muhabbat, adolat, saxiylik, to'g'rilik, saxovat, qahramonlik obrazlari kiradi.

An'ana bu adabiyot va san'atning barcha turlariga tegishli bo'lgan ijodiy jarayon. Bunda ijodkor o'zidan oldin irod qilgan salaflari tomonidan avloddan-avlodga o'tib kelayotgan mezon qoidalarga asoslanib, ularning ba'zi tomonlarini ijodiy ishlaydi, qayta yaratadi va takomillashtiradi.

Alisher Navoiy "Xamsa"ning ikkinchi dostoni "Farhod va Shirin"da adib bu doston an'anasiga o'zgacha yondashadi. Doston Navoiygacha "Xusrav va Shirin" shaklida mashhurdir. Ularda markaziy timsol shoh Xusrav edi. Lekin u komillikdan yiroq sevgi-muhabbatdan toj-u taxtni ustun qo'yadigan shoh edi. Alisher Navoiy bu an'anaviy obrazga o'zgartirish kiritib "Farhod va Shirin" deb nom bergan. "Farhod va Shirin"dostonida ishq ulug'lanadi, u shunday ishqki insonni poklaydi, komillikka yetaklaydi. Alisher Navoiy Farhod obrazini mana shunday ishqqa, komillikka, yetaklaydigan obraz sifatida shakllantirgan.

An'anaviy obrazlardan biri saxovat haqida Alisher Navoiyning "Mahbub -ul qulub" asarida shunday ta'riflar keltirgan:

"Saxovat insoniyat bobining hosilidor daraxti, balki u daraxtning foydali mevasidir. Saxovat odamiylik mulkining mavj urib turgan dengizidir".- deb yozgan. Alisher Navoiy ijodida ishq -muhabbat obrazi yetakchi obrazlardan biridir. Oshiqning ma'shuqaga bo'lgan sevgisi "Farhod va Shirin" va "Layli va Majnun" timsollari orqali yoritilgan.

Navoiy ijodida ishq-muhabbat obrazlari yetakchi obrazlardandir. Oshiqning ma'shuqaga bo'lgan sevgisi "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun" timsollari orqali yoritilgan. Alisher Navoiy asarlarida uchraydigan an'anaviy obrazlardan yana biri podshohlar obrazi. "Bahr-yi Hikmat" asarida, hukmdorlikka erishgan shoirning qahramonlik va adolatsizlikka qarshi kurashini ifodalaydi. Uning asarida podshoh, asosan, ilmiy mashg'ulotlar bilan shug'ullanishi va davlat xizmatiga ega bo'lish orqali ustuvor vazifani bajarish bilan tasvir etilgan. "Lison ut -Tayr" asarida podshohning himoyasidagi san'atkorlar va olimlar to'plami yozilgan. Har bir shoir ijodida an'anaviy obrazlarni ko'rish mumkin. Bu obrazlar orqali shoirlar ijodi yuksaklarga ko'tariladi.

"Xamsa" dostonlarida eng ko'p uchraydigani payg'ambarlar obrazlaridir. Buni Iso, Xizr timsolida ko'rish mumkin. Bu narsa islom dini, ayniqsa, Qur'oni Karimda va boshqa muqaddas diniy kitoblar ta'siri bilan bog'liq. Ayni paytda bu an'ana bilan bog'liq. Navoiy o'z his-tuyg'ularini, falsafiy mushohadalari asnosida lirik qahramon kechinmalari, yor ko'rinishi, uning turli sifatleri tasnifi jarayonida bu obrazlarga murojaat etiladi. "Qur'oni Karimda zikr bo'lg'on va hammamizga bilmoq vojib bo'lgan payg'ambarlar 28tadir". Ushbu muqaddas kitobning "Anbiyo surasi"da payg'ambarlar haqida so'z yuritilgan. Diniy manbalarda Odam, Solih, Ibrohim, Yusuf, Muso, Horun, Yunus, Yahyo, Muhammad kabi ulug'lar ham payg'ambarlar sifatida qayt etilgan. Ularning deyarli har biri Navoiy "Xamsa"sida tilga olingan.

Ulug' shoir Alisher Navoiy ijodida ham qadimgi mifologiya va afsonalar chuqur iz qoldirgan. Alisher Navoiy mif va afsonalar bilan turli manbalar bilan tanishgan edi. Bu manbalar tarix kitoblari, badiiy adabiyot, diniy kitoblar va boshqalardan iborat. Shoirning mif va afsonalar bilan tanish bo'lishida "Shohnoma" asari alohida o'rin tutadi. "Shohnoma" asarining yaratilish manbalari asosini xalq mifologiyasi, xalq og'zaki ijodi tashkil qilgan. Navoiy asarlarida uchraydigan mifologik obrazlardan biri dev obrazi bo'lib u hayot va kishilar voqea va hodisalar, fikr - o'ylari, to'qnashuvda ma'lum o'rin egallaydi. Lirikada shoir fikr va kechinmalarini bayon etishda devdan an'anaviy obraz sifatida foydalanadi.

"Sab'ai sayyor", "Saddi Iskandariy" dostonlarida dev mifik-epik obraz bo'lib, u ijobiy qahramonlarning ezgu niyatlariga to'g'anoq bo'ladigan yovuzlik timsoli sifatida tasvirlangan.

Tarixiy obrazlar Alisher Navoiy ijodida alohida ma'suliyat bilan yondashilgan obrazlardan biri hisoblanadi. Chunki, unda tarixiy shaxs, uning siyratiga xos eng muhim xususiyatlar, qahramonning ma'rifiy-ruhiy olami badiiy qayta ishlanadi. Navoiy "Bahr-i Sultoni"(Sultonlar Daryosi) asarida

Amir Temur davridagi Temur va uning podshohligi, rahbarligidagi buyuklik kuchiga, adolatiga, shoirlik qobiliyatiga , shaxsiy xususiyatlariga alohida e'tibor bilan qasida yozadi.

Har bir shoir ijodida an'anaviy obrazlarni ko'rish mumkin. . Bu obrazlar orqali shoirlar ijodi yuksaklarga ko'tariladi .

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, ishq-muhabbat, to'g'rilik , adolat obrazlari va payg'ambarlar obrazlari Navoiy ijodida shoir asarlarining badiiy mahoratini kuchaytirishdagi muhim omillardan biri hisoblanadi. An'anaviy obrazlar shoirga hayotni to'g'ri va teran anglash, boy g'oya va fikrlash imkoniyatini bergan. Alisher Navoiy asarlaridagi har bir obraz yuksaklikka erishgan obrazlar hisoblanadi .

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- 1.Sirojiddinov Sh, Yusupov D, Davlatov O. Navoiyshunoslik. darslik -Toshkent : " Tamaddun", 2018.
- 2.Xo'jayev T. Navoiy Xamsasi obrazlari, badiiyat mohiyati. -Toshkent 2023.

INNOVATIVE
WORLD